

Op 19 april a.s. spreekt de commissie Buitenlandse Zaken tijdens het algemeen overleg NAVO met minister Blok. Tijdens dit overleg zou ook stilgestaan moeten worden bij de NAVO-top die in juli plaatsvindt in Brussel waar het thema 'kernwapens' een belangrijk onderwerp van gesprek zal zijn. Door recente ontwikkelingen zoals het nieuwe Amerikaanse kernwapenbeleid, de nucleaire retoriek tussen de VS en Rusland en spanningen met andere actoren (o.a. Noord-Korea) is het risico van het gebruik van kernwapens groter dan ooit te voren. "Het kabinet zet zich, binnen het kader van de bondgenootschappelijke verplichtingen, actief in voor een kernwapenvrije wereld, gezien de grote risico's van proliferatie van deze wapens", aldus het regeerakkoord van het huidige kabinet. Mede vanwege de onacceptabele gevolgen van het gebruik van kernwapens, op welke manier en door wie dan ook, dringen het Nederlandse Rode Kruis en PAX er op aan dat de Nederlandse regering tijdens de NAVO-top in juli hieraan concrete invulling geeft.

Terwijl het kleine aantal landen dat kernwapens bezit hun aantallen, potentieel gebruik en retoriek vergroot, zet de internationale gemeenschap historische stappen om nucleaire ontwapening op de agenda te houden. Dankzij de totstandkoming van het wereldwijde VN-verbod op kernwapens¹ zullen er steeds meer landen zich tijdens internationale discussies uitspreken tegen elke vorm van betrokkenheid bij kernwapens. Bruggenbouwer Nederland zou hierin haar verantwoordelijkheid moeten nemen en deze positieve ontwikkelingen ondersteunen. De NAVO komt deze zomer in Brussel bijeen om het beleid van de komende decennia te bepalen. Het Nederlandse Rode Kruis en PAX dringen erop aan dat de Nederlandse regering zich tijdens de aankomende NAVO-top zich uitsprekt tegen alle voorstellen die de drempel om kernwapens in te zetten verlagen en het risico van het gebruik van kernwapens vergroten.

Het Rode Kruis en PAX maken zich ernstige zorgen over de langdurige humanitaire gevolgen die het gebruik van kernwapens met zich meebrengen, voor mens, dier en natuur. Ook de onverenigbaarheid van het gebruik van kernwapens met het humanitair oorlogsrecht is een punt van zorg, zo maakt het wapen geen onderscheid tussen burgers en strijders. Het bestaan van kernwapens vormt op zichzelf al een bedreiging. Een storing, ongeluk, cyberaanval, vals alarm en verkeerd geïnterpreteerde informatie kunnen al leiden naar een nucleaire ramp. Vanuit een humanitair oogpunt staan het Rode Kruis en PAX daarom achter een algeheel verbod op kernwapens.

Dit jaar zit Nederland in de VN Veiligheidsraad, het orgaan dat de vrede en veiligheid bewaakt in de wereld. Dit brengt voor Nederland een extra verantwoordelijkheid mee, om zich in te zetten, zowel binnen de NAVO als binnen de VN, voor een kernwapenvrije wereld.

Grote internationale zorgen over nieuwe Amerikaanse kernwapenbeleid

Nederland is onder het Non-Proliferatieverdrag (NPV) verplicht om onderhandelingen te voeren om nucleaire ontwapening én een algeheel verbod na te streven: 'Elk van de Partijen bij dit Verdrag verbindt zich ertoe, te goeder trouw onderhandelingen te voeren omtrent doeltreffende maatregelen met betrekking tot spoedige beëindiging van de nucleaire bewapeningswedloop en tot nucleaire ontwapening en omtrent een Verdrag inzake algemene en volledige ontwapening onder strenge en doeltreffende internationale controle.'²

In februari 2018 presenteerde de VS het nieuwe Amerikaanse kernwapenbeleid, de Nuclear Posture Review (NPR 2018)³. Experts en internationale organisaties beschrijven het nieuwe beleid als 'zeer zorgwekkend', mede doordat het indruist tegen de nucleaire ontwapeningsbelofte zoals vastgelegd in artikel VI van het Non-proliferatieverdrag. Volgens de NPR 2018 wil de VS de komende jaren twee nieuwe types "bruikbare" kernkoppen ontwikkelen, de zogeheten 'low-yield' kernkoppen. De komende dertig jaar wordt meer dan 1 biljoen dollar vrijgemaakt voor de modernisering van kernwapens⁴ en worden de omstandigheden waarin de VS kernwapens wil inzetten uitgebreid.

In de NPR 2018 wordt expliciet gesproken over een 'return of Great Power Competition' en wordt uitdrukkelijk verwezen naar het gevaar dat uitgaat van Rusland, China, Noord-Korea, Iran en niet-statelijke actoren.⁵ Dezelfde strekking is eveneens terug te vinden in de nieuwe Amerikaanse Nationale Veiligheidsstrategie (december 2017) en de nieuwe Nationale Defensiestrategie. De NPR 2018 stelt bovendien dat de VS "*will examine opportunities for additional allied burden sharing in the nuclear deterrence mission*".⁶ De NPR 2018 gaat hiermee lijnrecht in tegen een centrale pijler van het Strategische Concept van de NAVO van 2010⁷, dat in 2010 in Lissabon door alle bondgenoten werd aangenomen. In het Strategisch Concept spreekt de NAVO uit zich in te zullen zetten om de omstandigheden te creëren voor een kernwapenvrije wereld.

In een nieuw rapport van het Nuclear Threat Initiative⁸ (NTI) stellen internationale experts dat de aanwezigheid van Amerikaanse kernwapens in Europa geen militair nut hebben, terwijl ze het risico verhogen op nucleaire incidenten, blunders of terroristische incidenten: "*The current security environment should not preclude Washington and NATO from reviewing NATO's nuclear posture (...) Given these added risks, it is past time to revisit whether these forward-based weapons are essential for military deterrence and political reassurance (...) There are strong arguments for NATO to move to a safer, more secure and more credible nuclear posture without forward-deployed US nuclear weapons in Europe.*" (NTI, 2018)

Nederlandse experts waarschuwden nog in dezelfde maand waarin President Trump het nieuwe kernwapenbeleid lanceerde voor de gevolgen van deze wijzingen voor de NAVO: "*Any change in the nuclear strategy of the United States in the past ultimately had an impact on NATO's strategy*", stellen Sico van der Meer en Dick Zandee van het Nederlandse Clingendael instituut.⁹

Roep nieuwe kernwapenwedloop een halt toe

Steeds meer landen erkennen dat er een nieuwe realiteit is waarin alle massavernietigingswapens, inclusief kernwapens, volgens het internationaal recht verboden zijn.¹⁰ Bovendien heeft de Kamer zich meermaals kritisch uitgesproken over nucleaire ontwapening en het Nederlandse beleid.¹¹ Het Nederlandse Rode Kruis heeft een onderzoek gedaan onder de Nederlandse bevolking. De uitkomst was dat 90% van de Nederlanders zich persoonlijk zorgen maakt over de gevolgen van het gebruik van kernwapens en 85% vindt zelfs dat Nederland kernwapens zou moeten verbieden.¹²

Het is nu tijd om de basis te leggen om het lange termijn doel van de NAVO te bereiken: eerlijke voorwaarden te scheppen voor een kernwapenvrije wereld. Hoewel de NAVO nooit het voortouw heeft genomen in initiatieven voor wapenbeheersing of ontwapening, heeft zij zich altijd wel snel kunnen aanpassen om haar burgers te beschermen. De NAVO en haar bondgenoten zijn er trots op flexibel, aanpasbaar en responsief te zijn. Op dit moment kunnen NAVO-bondgenoten een belangrijke stap nemen om een nieuwe kernwapenwedloop een halt toe te roepen en er zelf voor kiezen om nationale betrokkenheid bij kernwapens te beëindigen. Dat dit zeker mogelijk is, is vorige maand nog bevestigd door experts van het NTI, zo benadrukten zij vorige maand nog dat "*NATO's status as a nuclear alliance does not depend on the presence of US nuclear weapons in Europe*¹³", oftewel de status van de NAVO als nucleaire alliantie hangt niet af van de aanwezigheid van Amerikaanse nucleaire wapens in Europa.

"*Het blijft van belang dat de NAVO zich actief blijft inzetten voor non-proliferatie, nucleaire wapenbeheersing en ontwapening, juist in de huidige veiligheidssituatie. In de aanloop naar de NAVO-Top in juli 2018 wil Nederland samen met andere bondgenoten de mogelijkheden voor een grotere rol van de NAVO verkennen*", stelde voormalig minister van Buitenlandse Zaken Zijlstra.¹⁴ Nucleaire ontwapening betekent het veilig verwijderen, ontmantelen en vernietigen van kernwapens, waarmee deze massavernietigingswapens volledig en onomkeerbaar worden geëlimineerd. Het Nederlandse Rode Kruis en PAX ondersteunen de door de regering voorgestelde stappen als het ontwikkelen van ontwapeningsverificatiemechanismen en het

voorstellen van vertrouwenwekkende maatregelen om gunstigere voorwaarden te scheppen voor wederzijdse ontwapening, maar actieve stappen om ook echt tot nucleaire ontwapening te komen zullen noodzakelijk zijn. Nederland zou, eventueel samen met NAVO-bondgenoten, in Brussel moeten aankondigen 'niet langer te hechten aan de bescherming van het Europese vasteland door middel van de aanwezigheid van Amerikaanse kernwapens', dit zou aansluiten bij eerdere oproepen van de Kamer.¹⁵ In 2013 en 2014 stelde de aangenomen motie Van Dijk (SP) dat de 'vervanger van de F-16 geen nucleaire taak mag hebben'¹⁶ en riep de motie Sjoerdsma (D66) op om 'in NAVO-verband te pleiten voor de beëindiging van de Nederlandse kernwapentaak'.¹⁷ In 2016 riep de Kamer op in de motie Voordewind (ChristenUnie) om 'in overleg met Amerika te werken aan het gefaseerd afstoten van de Nederlandse kernwapentaak'.¹⁸

Verschillende NAVO-leden hebben verschillende relaties met nucleaire wapens - sommigen verbieden de stationering te allen tijde op hun grondgebied, sommigen verbieden hun burgers zelfs om enige connectie met de wapens te hebben. Deze verschillende relaties maken de NAVO sterker in haar diversiteit en ons land kan bijdragen aan die diversiteit door zijn eigen relatie met nucleaire wapens te veranderen. Binnen de alliantie bevinden zich al bondgenoten die bijvoorbeeld een nationaal verbod op kernwapens hebben, zoals IJsland en Litouwen. Landen als Denemarken, Noorwegen en Spanje laten geen kernwapens op hun bodem toe in vreedstijd. IJsland, Denemarken en Noorwegen hebben bovendien hun havens gesloten voor marineschepen die geschikt zijn om kernwapens te dragen. De Verenigde Staten heeft haar kernwapens al verwijderd uit Engeland, Griekenland en Canada. De betrouwbaarheid van Nederland als goede NAVO partner zal dan ook niet geschaad worden als het zou pleiten voor de verwijdering van tactische kernwapens op Nederlands en Europees grondgebied.

¹ Op 7 juli 2017 namen 122 landen in de VN in New York de verdragstekst van de 'Treaty on the Prohibition of Nuclear Weapons' aan (<http://undocs.org/A/72/206>). Inmiddels hebben bijna 60 landen het verdrag ondertekend (<https://www.un.org/disarmament/list-of-countries-which-signed-tpnw-on-opening-day-20-september-2017/>).

² Verdrag inzake de niet-verspreiding van kernwapens (1968), Art VI.

³ Nuclear Posture Review 2018.

<https://media.defense.gov/2018/Feb/02/2001872886/-1/-1/1/2018-NUCLEAR-POSTURE-REVIEW-FINAL-REPORT.PDF>

⁴ 'Global nuclear weapons: Modernization remains the priority', SIPRI (2017). <https://www.sipri.org/media/press-release/2017/global-nuclear-weapons-modernization-remains-priority>

⁵ Nuclear Posture Review 2018, pag. 6.

⁶ Nuclear Posture Review 2018, pag. 21.

⁷ 'Strategic Concept for the Defence and Security of the Members of the North Atlantic Treaty Organization', NATO Summit in Lisbon (2010). https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_publications/20120214_strategic-concept-2010-eng.pdf

⁸ 'Building a Safe, Secure, and Credible NATO Nuclear Posture', pag. 1, 4, NTI (2018)

https://www.nti.org/media/documents/NTI_NATO_RPT_Web.pdf

⁹ Clingendael (2018): 'Trump's Nuclear Posture Review: A New Rift between Europe and the US?', pag. 3.

https://www.clingendael.org/sites/default/files/2018-02/PB_Trump%27s_Nuclear_Posture_Review.pdf

¹⁰ UN Treaty on the Prohibition of Nuclear Weapons, aangenomen op 7 juli 2017,

https://treaties.un.org/doc/Treaties/2017/07/20170707%2003-42%20PM/Ch_XXVI_9.pdf

¹¹ Overzicht aangenomen moties Tweede Kamer (2010-heden), <https://nonukes.nl/overzicht-van-aangenomen-moties-in-de-tweede-kamer-over-nucleaire-ontwapening/>

¹² Onderzoek van het Rode Kruis 6 juli 2017 <https://www.rodekruis.nl/persbericht/rode-kruis-hoopvol-uitkomst-onderhandelingsconferentie-kernwapens/>

¹³ Building a Safe, Secure, and Credible NATO Nuclear Posture', pag. 1, NTI (2018)

¹⁴ 15 december 2017, Kamerbrief 'Verslag bijeenkomst NAVO Ministers van Buitenlandse Zaken, 5-6 december 2017' (28 676, nr. 282), <https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/detail?id=2017D37511&did=2017D37511>

¹⁵ Motie van Velzen Azough, 21 april 2010 (Kamerstuk 32 123 V nr 86), <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/kst-32123-V-86.pdf>.

¹⁶ Motie van Dijk, 6 november 2013 (Kamerstuk 33 736 nr 14), <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/kst-33763-14.html>

¹⁷ Motie Sjoerdsma, 18 maart 2014 (Kamerstuk 333783 nr (10)

<https://www.parlementairemonitor.nl/9353000/1/j9vviij5epmj1ey0/vji6i2llew1>

¹⁸ Motie Voordewind, 28 april 2016 (Kamerstuk 34419 nr 12), <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/kst-34419-12.pdf>.

Aanbevelingen NAVO-top juli 2018

Landen als Nederland, die zich actief willen inzetten voor een kernwapenvrije wereld, horen zich uit te spreken tegen alle voorstellen die de drempel om kernwapens in te zetten verlagen en het risico van het gebruik van kernwapens vergroten. De Kamer heeft zich meermaals kritisch uitgesproken over nucleaire ontwapening en het Nederlandse beleid. Ook de Nederlandse bevolking heeft dat gedaan: 90% van de Nederlanders maakt zich persoonlijk zorgen over de gevolgen van het gebruik van kernwapens, 85% vindt zelfs dat Nederland kernwapens zou moeten verbieden. Daarom zou de regering zich in zich in heldere bewoording moeten uitspreken tegen het nieuwe Amerikaanse kernwapenbeleid (Nuclear Posture Review/NPR 2018) dat de ontwikkeling van nieuwe kleinere en 'bruikbare' kernwapens aankondigt en het risico op het gebruik van kernwapens verhoogt.

De NAVO is als flexibele en responsieve organisatie in staat om een nieuwe kernwapenwedloop een halt toe te roepen. Nederland zou zich samen met NAVO-bondgenoten in Brussel moeten inzetten voor het volgende:

- o Gezamenlijk benoemen dat het nieuwe Amerikaanse kernwapenbeleid van Trump, dat o.a. de ontwikkeling van nieuwe kleinere en 'bruikbare' kernwapens aankondigt, een nieuwe wapenwedloop oproept en indruist tegen nucleaire ontwapeningsbelofte conform artikel VI van het non-profleratieverdrag (NPV).
- o NAVO-leden kunnen, ondanks het feit dat ze onder een nucleaire overkoepelende overeenkomst staan, niet blindelings accepteren dat de kans groot is dat kernwapens mede namens hen door de alliantie ingezet zullen worden, zoals momenteel in de nieuwe Amerikaanse Nuclear Posture Review is aangekondigd.
- o De communiqué van de NAVO-top moet een indringend signaal (conform de zorg blijkens een recente enquête onder de Nederlandse bevolking), afgeven dat elke versterking van de nucleaire retoriek, door welke staat dan ook, een gevaar is voor de wereld. Bovendien zou in de slottekst opnieuw herhaald moeten worden dat het bondgenootschap ernaar streeft de omstandigheden te creëren voor een wereld zonder kernwapens.
- o De kracht van de NAVO hangt niet af van de aanwezigheid van Amerikaanse nucleaire wapens in Europa. Een herziening van de aanwezigheid tactische kernwapens in Europa is zeker mogelijk. Wegens verhoogde risico's op nucleaire incidenten, blunders of terroristische incidenten en de onacceptabele en omkeerbare gevolgen voor mens en milieu zou dit ook gewenst zijn. De regering kan en zou in Brussel moeten pleiten voor de verwijdering van tactische kernwapens op Nederlands en Europees grondgebied.

Over het Nederlandse Rode Kruis

Het voorkomen en verzachten van menselijk lijden waar dan ook, het beschermen van levens en gezondheid en het waarborgen van respect voor de mens. Dat is de missie van het Rode Kruis. Onze bijzondere aandacht gaat daarbij uit naar hen die het meest kwetsbaar zijn tijdens gewapende conflicten, rampen en andere noodsituaties.
Voor meer informatie: www.rodekruis.nl

Contact

Boukje Pieters
bpieters@recross.nl
06-12362086

Over PAX

PAX staat voor vrede. Samen met mensen in conflictgebieden en betrokken burgers wereldwijd werkt PAX aan een menswaardige, democratische en vreedzame samenleving, overal in de wereld.
Voor meer informatie: www.paxvoorvrede.nl

Contact

Krista van Velzen
vanvelzen@paxforpeace.nl
06-53220409

Selma van Oostwaard
vanoostwaard@paxforpeace.nl
06-22508732